

Riktlinjer för försäljning av tobak, e-cigarett, tobaksfria nikotinprodukter, folköl och receptfria läkemedel

Dokumenttyp Riktlinjer	Dokumentnamn Riktlinjer för försäljning av tobak, e-cigarett, folköl och receptfria läkemedel	Fastställt/upprättad MBR-2024-03-14 § 19.	Beslutsinstans Miljö-, bygg- och räddningsnämnden	Giltighetstid Tillsvidare
Dokumentansvarig Samhällsbyggnadschef	Version 1.0	Senast reviderad	Dokumentinformation Dnr MBR-2024-85	Detta dokument gäller för Politik och förvaltning

Innehåll

Skyddslagstiftning	1
Kommunens ansvar	1
1. Riktlinjer vid tobaksförsäljning	2
1.1 Regler vid tobaksförsäljning	2
2. Riktlinjer vid försäljning av e-cigarett och påfyllnadsbehållare	4
2.1 Regler vid försäljning av e-cigarett och påfyllnadsbehållare	4
3. Riktlinjer vid försäljning av tobaksfria nikotinprodukter	5
3.1 Regler vid försäljning av tobaksfria nikotinprodukter	5
4. Riktlinjer för folkölsförsäljning	6
4.1 Regler vid försäljning av folköl	6
5. Riktlinjer för försäljning av receptfria läkemedel	8
5.1 Regler vid försäljning av receptfria läkemedel	8

Skyddslagstiftning

Alkohol, tobak, e-cigarett, påfyllnadsbehållare och receptfria läkemedel är inga vanliga handelsvaror och är förknippade med en anmälningsskyldighet. Det ställs höga krav på den som bedriver handel med dessa varor, eller servering av folköl.

- Tobaksvanor och e-cigarett med påfyllnadsbehållare uppkommer ofta i unga år. Syftet med bestämmelsen i tobakslagen (1993:581) samt lagen om elektroniska cigaretter och påfyllningsbehållare (2017:425) om 18-års åldersgräns vid försäljning är att förhindra tidiga tobaksdebuter och att minska tobakskonsumtionen. Ju tidigare i livet man börjar använda tobak, desto större blir hälsoriskerna. Att förhindra att barn och ungdomar hamnar i tobaksberoende är ett av tobakslagens viktigaste syften.
- Den svenska alkoholpolitikens mål är att främja folkhälsan genom att minska alkoholens medicinska och sociala skadeverkningar. En av hörnstenarna är att verka för alkoholfria ungdomsår och som ett led i detta finns åldersgränser för detaljhandel och servering av alkoholdrycker i alkohollagen (2010:1622).
- Läkemedel kan orsaka stor skada om de används eller hanteras på fel sätt. Försäljningen är reglerad genom lag om handel med vissa receptfria läkemedel (2009:730). Bestämmelserna syftar till att säkerställa att läkemedel inte skadar människor eller miljö samt att läkemedlets kvalitet inte försämras. Läkemedel får inte säljas till personer under 18 år.

Kommunens ansvar

I Arjeplogs kommun är det miljö-, bygg- och räddningsnämnden som ansvarar för tillsyn över detaljhandel med folköl och tobak, e-cigarett och påfyllningsbehållare samt kontroll av receptfria läkemedel. Kommunens tillståndshandläggare jobbar med att se till att information om lagarna som reglerar dessa varugrupper finns, samt att kontrollera att lagarna efterföljs.

De kommunala riktlinjerna redogör för vad som gäller vid försäljning av dessa varor och även vad kommunen har för skyldigheter och rättigheter i tillsynsfrågan.

Målet är att tillsynen ska bedrivas så effektivt och aktivt som möjligt, både ur tillsynsmyndighetens och ur försäljningsställets perspektiv

Tobaksförsäljning

1. Riktlinjer vid tobaksförsäljning

Den 1 juli 2019 trädde den nya tobakslagen (2018:2088) i kraft. Det innebär förändringar för näringsidkare som nu måste ansöka om försäljningstillstånd hos kommunen samt inlämnande av egenkontrollprogram.

En näringsidkare som säljer tobaksvaror utan att ha ett försäljningstillstånd riskerar att bli fälld för olovlig tobaksförsäljning. Straffet är böter eller fängelse i högst två år. Straffsanktionerna gäller också kassapersonal som har ett personligt straffansvar och kan straffas med böter eller i värsta fall fängelse i två år, om tobak säljs till någon under 18 år.

Kommunen kan besluta om föreläggande, förbud, återkallelse eller varning om näringsidkare uppsåtligt bryter mot denna lag och dess föreskrifter.

1.1 Regler vid tobaksförsäljning

Regler för försäljning av tobaksvaror återfinns i tobakslagen. Med tobaksvaror avses en vara som till någon del innehåller tobak och som är avsedd att rökas, tuggas, snusas eller sugas på till exempel cigaretter, cigarrer, snus, tuggtobak, råttobak och tobak till vattenpipa. Enligt tobakslagens bestämmelser gäller följande.

18-årsgräns

Tobaksvaror får inte säljas till den som är under 18 år. Den som säljer tobak ska försäkra sig om att tobak som säljs inte är avsedd att lämnas till någon underårig. I försäljningslokalen ska det finnas tydlig och klart synbar information om förbudet mot att sälja eller lämna ut tobaksvaror till den som inte fyllt 18 år.

Obligatorisk skyltning om åldersgränsen

Det ska tydligt framgå på försäljningsstället att det är förbjudet att sälja eller lämna ut tobak och e-cigarett och påfyllningsbehållare till den som inte har fyllt 18 år. Skyltningen ska vara tydlig och väl synbar. Skyltningen bör finnas i direkt anslutning till både kassan och produkten för att uppfylla kravet.

Märkning

All tobak ska vara försedd med svensk varningstext. Det är inte tillåtet att sälja tobaksvaror med utländska varningstexter eller utan märkning.

Marknadsföring

All reklam och marknadsföring för dessa varor skall i den mån det är möjligt vara placerad så att den inte syns från utsidan av försäljningsstället. Detta innebär bl.a. att utomhusskyltning som exponerar namn och varumärken för tobaksvaror måste tas bort. Inne på försäljningsstället får reklam och marknadsföring förekomma, men den får dock inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till bruk av tobak. Kommunen har tillsyn över marknadsföring av dessa varor på eller i anslutning till försäljningsställe

Övriga regler

Det är inte tillåtet att sälja cigaretter styckvis.

Egenkontrollprogram

Den som vill sälja tobaksvaror är också skyldig att utöva egen tillsyn över försäljningen, samt att dokumentera hur den tillsynen går till i så kallat egenkontrollprogram. Det innebär att den ansvarige för försäljningen ska ta fram ett program där det framgår hur åldersgränser och andra bestämmelser i tobakslagen ska tillämpas och övervakas. Folkhälsomyndigheten har tagit fram riktlinjer med förslag på hur ett sådant program kan utformas. Det är ägaren som ansvarar för att försäljningsreglerna följs, att personalen känner till följande regler, samt att det skapas rutiner för ålderskontroll. Kassapersonalen har ett personligt ansvar och kan dömas till böter eller fängelse om tobak säljs till en person som inte fyllt 18 år.

Tillsyn

Kommunen har tillsammans med Polismyndigheten tillsynsansvar över detaljhandel med tobak, e-cigarett och påfyllnadsbehållare. Polisens uppgift är huvudsakligen att ingripa vid brott medan kommunen främst jobbar med förebyggande arbete genom information. Kommunens arbete handlar även om att kontrollera att försäljningen följer lagen och har till sitt förfogande rätt att använda sanktioner för att försäkra sig om detta.

Rutiner för tillsynsbesök

- Information om viktiga bestämmelser i Tobakslagen och lagen om handel med elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare.
- Försäkra sig om att försäljningsstället har ett egenkontrollprogram som är anpassat efter verksamheten. - Försäkra sig om att det på försäljningsstället finns tydlig och klart synbar skyltning med information om förbudet mot att sälja eller lämna ut dessa produkter till den som inte har fyllt 18 år.
- Försäkra sig om att lösa cigaretter eller förpackningar med färre än 19 cigaretter inte säljs på försäljningsstället.
- Försäkra sig om att den marknadsföring som förekommer på försäljningsstället inte är påträngande, uppsökande eller uppmanar till bruk.
- Kontroll av att det inte finns reklamskyltar för produkterna utanför försäljningsstället.
- Att s.k. råttobak består av hela och obehandlade blad

Försäljning av e-cigarett och påfyllnadsbehållare

2. Riktlinjer vid försäljning av e-cigarett och påfyllnadsbehållare

2018 kom en ny lag som började gälla 1 juli 2019 (Tobakslag 2018:2088) som även innefattar elektroniska cigaretter och påfyllnadsbehållare. Lagen handlar om hur e-cigarett och påfyllnadsbehållare ska utformas och vilka produktkrav de ska uppfylla (11 kap 6§).

En elektronisk cigarett är en produkt som kan användas för konsumtion av nikotinånga via ett munstycke, eller beståndsdel av den produkten, inbegripet en patron, en tank och anordningen utan patron eller tank. En påfyllnadsbehållare är en behållare som innehåller nikotin och som kan användas för att fylla på en elektronisk cigarett.

2.1 Regler vid försäljning av e-cigarett och påfyllnadsbehållare

Anmälningsskyldighet

Den som vill sälja e-cigarett och/eller påfyllnadsbehållare måste göra en anmälan innan försäljningen påbörjas.

18-årsgräns

E-cigarett och/ eller påfyllnadsbehållare får inte säljas eller överlämnas till den som inte fyllt 18 år. Skylt om åldersgräns ska synas tydligt i anslutning till kassan. Försäljning av e-cigarett och/eller påfyllnadsbehållare får inte ske till någon om misstanke finns att det ska lämnas över till någon som inte fyllt 18 år.

Produktkrav

E-cigarett och påfyllnadsbehållare ska förses med en hälsovarning, informationsblad och innehållsförteckning.

Marknadsföring och reklam är förbjudet

Affischer eller större anslag får inte finnas inne i butiken. Dessa kan uppfattas som påträngande och uppmanar till användning. Reklam får heller inte göras genom kommersiella annonser i periodiska föreskrifter. Exempelvis tidningar, tidskrifter eller liknande som ges ut regelbundet.

Egenkontrollprogram

Den som vill sälja e-cigarett och påfyllnadsbehållare måste ha ett program för egenkontroll. Syftet med programmet är att skapa bra rutiner kring försäljningen. Det gör det enklare för verksamhetsutövaren att följa reglerna i lagen om e-cigarett och påfyllnadsbehållare. Skicka en kopia på egenkontrollprogrammet till oss när du anmäler att du vill sälja e-cigarett och påfyllnadsbehållare. Egenkontrollprogrammet ska också finnas tillgängligt för personalen i din butik.

Försäljning av tobaksfria nikotinprodukter

3. Riktlinjer vid försäljning av tobaksfria nikotinprodukter

Försäljning av tobaksfria nikotinprodukter regleras genom Lag (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter. Försäljning får ske först efter att en anmälan har gjorts till kommunen där försäljningsstället ligger. Det gäller även för verksamheter som sålt tobaksfria nikotinprodukter innan den nya lagen trädde i kraft och om tillstånd för att sälja tobaksvaror finns. Försäljning av dessa produkter är inte tillåtet innan anmälan har lämnats in.

3.1 Regler vid försäljning av tobaksfria nikotinprodukter

Egenkontrollprogram

Vid försäljning av tobaksfria nikotinprodukter ska verksamheten upprätta och utöva egenkontrollprogram enligt 18 § lagen om tobaksfria nikotinprodukter. Egenkontrollprogrammet ska vara anpassat till verksamheten och innehålla rutiner för försäljning och hantering av tobaksfria nikotinprodukter i enlighet med gällande lagstiftning. egenkontrollprogram ska bifogas med anmälan. Ändringar ska snarast anmälas till kommunen.

Ålderskrav

Tobaksfria nikotinprodukter får enligt 19–20 §§ lagen om tobaksfria nikotinprodukter inte säljas till personer under 18 år. Den som säljer tobaksfria produkter ska försäkra sig om att personen som köper är över 18 år och kontrollera legitimation om det krävs. Det ska finnas tydlig och synbar märkning och information om förbud att sälja eller lämna ut tobaksfria nikotinprodukter till personer under 18 år.

Märkning

På tobaksfria nikotinprodukter ska det finnas innehållsdeklaration och hälsovarning, vilket ska upplysa om nikotinets negativa påverkan 7–8 §§ lagen om tobaksfria nikotinprodukter. Märkning får inte jämföra aktuell produkt med andra produkter som mindre skadlig och den får inte likna ett livsmedel eller kosmetisk produkt.

Marknadsföring

Marknadsföring för tobaksfria nikotinprodukter får inte vara påträngande, uppsökande eller uppmana till användning enligt 9–13 §§ lagen om tobaksfria nikotinprodukter. Meddelanden som visas ska begränsas till relevant fakta om varan och dess egenskaper, i saklig form.

Marknadsföringen får inte utformas så att den väcker särskild uppmärksamhet eller utgöra dominerande inslag i miljön.

Tillsyn

Kommunen har tillsammans med Polismyndigheten och Folkhälsomyndigheten ansvar för tillsynen hos verksamheterna gällande upprätthållande av lagstiftningen 24–25 §§ (2022:1257). Kommunen har även rätt att göra kontrollköp enligt 37 § lagen om tobaksfria nikotinprodukter.

Folkölsförsäljning

4. Riktlinjer för folkölsförsäljning

Försäljning av folköl i butik liksom servering av alkohol på restaurang regleras i alkohollagen (2010:1622). Varje handlare måste ha kunskaper om de regler som gäller vid försäljning av folköl. Det är försäljarens skyldighet att förvissa sig om att folköl inte säljs eller lämnas ut till den som inte fyllt 18 år. Därför måste butiksägaren ansvara för att se till att personalen har tillräckliga kunskaper vad gäller försäljning av folköl.

Folköl är en alkoholdryck som har en alkoholhalt överstigande 2,25 volymprocent men inte 3,5 volymprocent. Öl med lägre alkoholstyrka än 2,25 volymprocent är ingen alkoholdryck. Öl med högre alkoholstyrka än 3,5 volymprocent kallas starköl. En burk folköl 3,5 volymprocent innehåller lika mycket alkohol som 4 cl 40-procentig sprit. För att få sälja folköl krävs det att försäljningsstället är godkänt som stadigvarande livsmedelslokal. Det innebär att butiken måste ha ett brett och varierat sortiment av matvaror. Det ska därför finnas ett flertal av varje försäljningstyp till försäljning, alltså flera konserver, mejeriprodukter, charkprodukter, smörgåsar, frysta varor, bröd och grönsaker. Det ska även finnas ett sortiment av lättdrycker till försäljning i butiken som till exempel lättöl, läsk och vatten. Glass, godis, chips, kaffe och te anses inte uppfylla kravet på tillhandahållandet av matvaror. Godiskiosker, tobaksaffärer, spel- och videobutiker får endast sälja folköl om de samtidigt uppfyller ovanstående krav.

Vid servering av folköl är det en förutsättning att det samtidigt serveras mat. Lokalen måste därför vara avsedd för att man ska kunna äta mat och dricka öl på stället. Minimikravet kan anses vara uppfyllt om det till exempel serveras varma smörgåsar, varm korv, hamburgare eller skaldjur. Det ska vidare tillhandahållas ett sortiment av lättdrycker såsom lättöl, läsk och vatten på serveringsstället. Servering av folköl ska ske med återhållsamhet och får inte föranleda några olägenheter i fråga om ordning och nykterhet.

4.1 Regler vid försäljning av folköl

Anmälningsskyldighet

Enligt alkohollagen ska den som avser att bedriva försäljning och/ eller servering av folköl anmäla verksamheten till den kommun där serveringen ska ske. Varken servering eller försäljning av folköl får påbörjas innan anmälan har gjorts. Anmälan ska göras senast när försäljningen påbörjas. I Arjeplog görs anmälan till alkoholhandläggare. Vid ägarbyte av butiken ska detta anmälas till alkoholhandläggare eftersom rätten att sälja folköl inte automatiskt följer med till den nya ägaren. Detsamma gäller om man vill avsluta sin försäljning av folköl.

18-årsgräns

Folköl får inte säljas till någon som inte fyllt 18 år. Den som säljer folköl ska förvissa sig om att den som köper är 18 år. Det innebär att säljaren alltid ska kräva att få se legitimation då personen ser ung ut. En bra regel kan vara att fråga alla som ser ut att vara under 25 år om legitimation. Tydliga dekaler om åldersgräns ska finnas synligt och placerade vid kassan på försäljningsstället.

Langning

Folköl får inte säljas om man misstänker att den kommer att lämnas över till annan person som inte fyllt 18 år.

Berusade personer

Folköl får inte säljas eller serveras till den som är berusad av alkohol eller påverkad av annat berusningsmedel.

Alternativa drycker

Om man säljer folköl ska även andra drycker som lättöl, läsk och vatten säljas.

Övriga regler

För att få sälja folköl i detaljhandel eller servering krävs det att verksamheten bedrivs i en lokal som registrerats som livsmedelsanläggning till miljökontoret.

Egenkontrollprogram

Den som bedriver försäljning av folköl ska utöva särskild kontroll (egenkontroll) över försäljningen och svara för att personalen har nödvändiga kunskaper om vad som gäller vid försäljning av folköl. Det innebär att den ansvarige för försäljningen ska ta fram ett skriftligt program där det framgår hur åldersgränser och andra bestämmelser i alkohollagen ska tillämpas och övervakas. Programmet ska skickas in till alkoholhandläggare i samband med anmälan om försäljning av folköl. Kommunen och Polismyndigheten har rätt att vid tillsyn kontrollera programmet.

Försäljning av receptfria läkemedel

5. Riktlinjer för försäljning av receptfria läkemedel

Lagen om handel med vissa receptfria läkemedel gör det möjligt för andra än Apoteket att sälja vissa receptfria läkemedel till allmänheten under förutsättning att verksamheten anmäls till Läkemedelsverket. Lagen ställer även upp vissa krav på handeln.

5.1 Regler vid försäljning av receptfria läkemedel

Anmälningsskyldighet

Den som vill sälja receptfria läkemedel måste anmäla det till Läkemedelsverket innan försäljning påbörjas. Läkemedelsverket informerar kommunen om att anmälan inkommit. Om de uppgifter som lämnats i anmälan ändras, eller om verksamheten avslutas, måste Läkemedelsverket informeras.

18-årsgräns

Receptfria läkemedel får inte säljas eller överlämnas till den som inte fyllt 18 år. Det ska finnas tydlig och klart synbar information om åldersgränsen på försäljningsstället.

Övriga regler

Den som säljer receptfria läkemedel får inte erbjuda rådgivning gällande användning av produkterna. Den kund som har frågor om receptfria läkemedel ska hänvisas till apotek eller apoteksombud.

Egenkontrollprogram

Den som vill sälja receptfria läkemedel är också skyldig att utöva egen tillsyn över försäljningen, samt att dokumentera hur den tillsynen går till i så kallat egenkontrollprogram. Vad som ska ingå i egenkontrollen återfinns i Läkemedelsverkets föreskrifter om handel med vissa receptfria läkemedel, LVFS 2009:20.

Tillsyn

Läkemedelsverket ansvarar för den övergripande tillsynen medan kommunen ansvarar för den lokala tillsynen.